

Näringsutskottets betänkande

1999/2000:NU4

Införande av schablonberäkning på elmarknaden,
m.m.

Ärendet

I detta betänkande behandlas

dels proposition 1998/99:137 om införande av schablonberäkning på elmarknaden, m.m.,

dels sex motioner som väckts med anledning av propositionen.

Synpunkter i ärendet har inför utskottet lämnats av företrädare för Näringsdepartementet samt gemensamt av organisationerna Sveriges Elleverantörer och Svenska Kraftverksföreningen. Från dessa organisationer har också skrivelser inkommit.

Sammanfattning

Riksdagen beslöt på utskottets initiativ hösten 1998 att anmoda regeringen att lägga fram ett förslag om slopat krav på elmätare för små elkonsumenter. Motivet för utskottets ställningstagande var att möjliggöra även för denna kategori att dra nytta av elmarknadens omreglering genom sänkta elpriser. Regeringen anmodades att återkomma under våren 1999 med en proposition i frågan, så att de nya bestämmelserna kan träda i kraft senast den 1 november 1999.

Det nu aktuella förslaget om införande av schablonberäkning på elmarknaden innebär att alla elkonsumenter – både små och stora – skall kunna få del av de sänkta elpriserna. Utskottet tillstyrker sålunda i princip regeringens lagförslag, vilket skall träda i kraft den 1 november 1999. Vidare delar utskottet regeringens bedömning att det inte längre finns något behov av särskilda regler om skydd mot konkurrens från el inom områden där fjärrvärme eller naturgas distribueras eller avses att distribueras.

En konsekvens av införandet av schablonberäkning på elmarknaden är att leveranskoncessionssystemet upphör; ett system som bl.a. har gett de små elproducenterna ett särskilt skydd. Utskottet har härvid samma åsikt som regeringen, nämligen att den småskaliga elproduktionen bör ha ungefär samma villkor som för närvarande under övergångsperioden fram t.o.m. år 2000. I reservationer (m, fp; kd; c) redovisar företrädarna för respektive parti sin syn på hur frågan om stöd till de små elproducenterna bör hanteras.

Utskottet avstyrker vidare motionsyrkanden rörande tillsyn av nätverksamheten respektive fjärrvärmedistributionen, driftskostnad för timvis mät-

Propositionen

I proposition 1998/99:137 föreslås att riksdagen

dels antar regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857),

dels godkänner vad regeringen förordat om elleveranser inom fjärrvärme- och naturgasområden (avsnitt 5.4.1).

Lagförslaget återges i bilaga 1.

Motionerna

De motioner som behandlas här är följande:

1998/99:N19 av Hans Stenberg m.fl. (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att ersättningen till de småskaliga elproducenterna långsiktigt ligger på en nivå som möjliggör investeringar i modernare och mer miljöanpassad teknik.

1998/99:N20 av Lennart Värmbom m.fl. (v) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om den småskaliga elproduktionens fördelar,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om prisgarantinivån och LEKO-utredningen.

1998/99:N21 av Per Westerberg m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om småskalig elproduktion,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ökad tillsyn över nätverksamheten.

1998/99:N22 av Eskil Erlandsson och Åke Sandström (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om överförande av mottagningsplikt till Svenska kraftnät,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utfärdande av bestämmelser för vissa ägarkategorier,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om gränsen för att räknas som småskalig vindkraft,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om administrationen av bl.a. miljöbonus,

5. att riksdagen beslutar att elanvändare som redan har installerade timmätare inte skall belastas med någon driftkostnad för den timvisa mätningen, oavsett avtalets löptid.

1998/99:N23 av Inger Strömbom m.fl. (kd) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en löpande utvärdering av effekterna av det nya schablonavräkningssystemet,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om beredskap för att om behov finns snabbt justera mot lägre säkerhetsnivåer för bättre överensstämmelse mellan förbrukning och kostnad för den enskilde konsumenten,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utse en myndighet för tillsyn och prisövervakning beträffande fjärrvärme,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att få till stånd en rationalisering och sänkning av kostnaderna för nätverksamheten samt en nätavgiftsutjämning,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skärpta regler och förbättrad tillsyn för att förhindra att vinster från nätverksamhet används för att subventionera elförsäljningen,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en utredning av de små elproducenternas situation och förutsättningar,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om mottagningsplikt och ersättning till små elproducenter.

1998/99:N24 av Ingegerd Saarinen m.fl. (mp) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att utreda ett rationellt och kostnadseffektivt införande av fjärr-avlästa och timregistrerande elmätare,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skyddet för små elproducenter.

Utskottet

Inledning

Riksdagen beslöt hösten 1995 om ny ellagstiftning (prop. 1994/95:222, bet. 1995/96:NU1), vilken trädde i kraft den 1 januari 1996. Lagstiftningen innebär att konkurrens införts i handeln med el, vilket skapar förutsättningar för en ökad pris- och kostnadspress i elförsörjningen och i princip en ökad valfrihet för elkonsumenterna. En huvudprincip i den nya lagstiftningen är att det skall vara en klar boskillnad mellan å ena sidan produktion och försäljning av el och å andra sidan överföring av el (nätverksamhet).

Den som har nätkoncession är skyldig att ansluta alla kunder som önskar det till nätet och att överföra el på skäliga och icke-diskriminerande villkor. Skäligheten i nättariffer och andra överföringsvillkor kan granskas av nätmyndigheten vid Statens energimyndighet – tidigare Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK).

Ellagstiftningens nuvarande bestämmelser om leveranskoncession syftar bl.a. till att ge konsumenter med låg elförbrukning ett särskilt skydd. I varje område skall det finnas en leverantör av el som har leveranskoncession. Den som har sådan koncession är skyldig att leverera el för normala förbrukningsändamål till alla konsumenter inom området som inte väljer en annan leverantör av el.

Riksdagen beslöt våren 1997, på regeringens förslag, att ett takpris på 2 500 kr skall gälla för de kostnader som nätföretagen får debitera en enskild konsument med s.k. direktmätning för timregistrerande utrustning och dess installation (prop. 1996/97:85, bet. 1996/97:NU11). Lagändringen trädde i kraft den 1 juli 1997. Syftet med takpriset var att underlätta för kunder med liten elförbrukning att delta i handeln med el.

Riksdagen beslöt hösten 1998, på näringsutskottets förslag, att anmoda regeringen att lägga fram ett förslag om slopat krav på elmätare för små elkonsumenter (bet. 1998/99:NU4). Utskottet anförde att det är mycket viktigt att även de små elkonsumenterna kan dra nytta av elmarknadens omreglering genom sänkta elpriser. Utskottet föreslog därför, med anledning av sex motioner, att den pågående utredningen om leveranskoncessionssystemet – den s.k. LEKO-utredningen (särskild utredare: generaldirektör Lars Ljung) – skulle ges i uppdrag att lägga fram förslag om att undantag från grundprincipen om timvis mätning skall göras för kunder med ett säkringsabonnemang om högst 25 A, att uppsägningstiden skall vara högst en månad och att det av konsumenten inte skall tas ut någon administrationsavgift vid leverantörsbyte. Utskottet såg detta som ett första steg och ansåg att timmätarkravet på sikt bör kunna slopas även för övriga mindre förbrukare med ett säkringsabonnemang om högst 63 A. De nya bestämmelserna bör träda i kraft så snart som möjligt och senast den 1 november 1999, anförde utskottet. Regeringen anmodades att återkomma till riksdagen under våren 1999 med en proposition i frågan.

Regeringen gav, med anledning av riksdagens beslut, genom tilläggsdirektiv i februari 1999 LEKO-utredningen i uppdrag att med förtur behandla vissa frågor som sammanhänger med införandet av ett system för schablonavräkning av elleveranser. Genom tilläggsdirektivet ändrades också tidpunkten för utredarens slutliga redovisning till regeringen till den 1 september 1999. Utredningen redovisade i april 1999 i betänkandet Öppen elmarknad (SOU 1999:44) sina överväganden och förslag rörande de frågor som har en direkt koppling till införandet av schablonberäkning, inbegripet förslag till regleringar.

Affärsverket svenska kraftnät har som systemansvarig myndighet det övergripande ansvaret för att elektriska anläggningar samverkar driftsäkert inom landet, och att nätet utnyttjas på ett rationellt sätt, så att det kontinuerligt råder balans mellan produktion och förbrukning av el. Det är också en uppgift för Svenska kraftnät att förvalta och driva det svenska stamnätet och de statligt ägda utlandsförbindelserna.

Utskottets betänkande är disponerat så att regeringens förslag om införande av schablonbaserad beräkning av elförbrukningen redovisas först. Motionsyrkanden med koppling till förslaget, liksom vissa kompletterande uppgifter, tas upp i anslutning här till. Därefter redogörs för förslaget om att leveranskoncessionssystemet skall upphöra, motionsyrkanden med anknytning till detta förslag samt vissa kompletterande uppgifter. Slutligen redovisas utskottets ställningstaganden i ett särskilt avsnitt.

Propositionen*Allmänt*

Regeringen föreslår att kravet på timvis mätning av elförbrukningen skall avskaffas den 1 november 1999 för de flesta elkunder. För dessa kunder skall i stället införas schablonbaserad beräkning av elförbrukningen. Regeringens bedömning är att kravet på timvis mätning utgör ett inte oväsentligt hinder för en ökad rörlighet bland elkunder med låg elanvändning och därmed för en ökad konkurrens och prispress inom denna del av marknaden. Kostnaden för mätutrustning med tillhörande installationer har heller inte minskat i den takt som förväntades då takpriset på 2 500 kr infördes, konstateras det. Av rättviseskäl, konkurrensskäl och kostnadsskäl bör kunder med låg elförbrukning undantas från grundprincipen om timvis mätning av elförbrukning, anser regeringen.

Modell och gräns för schablonberäkning

Schablonberäkning av elförbrukning skall ske enligt den s.k. områdesmodellen, föreslår regeringen. Förbrukningsgränsen för schablonberäkning skall för kunder med säkringsabonnemang vara 200 A och för lågspänningskunder med effektabonnemang 135 kW.

Det finns två principmodeller för utformning av den schablonmässiga beräkningen och fördelningen mellan elleverantörerna av elanvändarnas elförbrukning. Den ena är en områdesmodell och tillämpas sedan år 1995 i Norge, och den andra är en kategorimodell och används sedan hösten 1998 i Finland. Områdesmodellen innebär att det endast finns en enda uttagsprofil per nätområde. I kategorimodellen används i stället typkurvor för olika kundkategorier.

Enligt regeringens bedömning motsvarar områdesmodellen bäst de krav som bör ställas, nämligen att systemet bör vara kostnadseffektivt, konkurrensneutralt, anpassat för den svenska elmarknaden och möjligt att införa på relativt kort tid. Eftersom det grundläggande motivet för att införa schablonberäkning är att konkurrensen skall öka och att alla elanvändare skall ges tillträde till den fria elmarknaden, bör enligt regeringens mening konkurrensaspekten väga tungt i valet mellan de två modellerna. Områdesmodellen är också enklare att administrera och kräver ett mindre omfattande IT-stöd än kategorimodellen.

Förbrukningsgränsen för schablonberäkning skall, som nämnts, för kunder med säkringsabonnemang vara 200 A och för lågspänningskunder med effektabonnemang 135 kW. En alltför hög gräns för schablonberäkning kan i vissa fall medföra att förbrukningsprofilen blir ogynnsam i nätområden där det finns många elanvändare med höga effektnivåer, sägs det. För att bedöma omfattningen av denna typ av effekter krävs en noggrann uppföljning av utvecklingen på elmarknaden, anser regeringen. Andra faktorer som i framtiden kan komma att påverka valet av gräns för schablonberäkning är kostnadsutvecklingen för mätarinstallationer och mätvärdeshantering. Samman-

taget innebär dessa förhållanden att gränsen för schablonberäkning vid behov bör kunna justeras. Med områdesmodellen kan justering ske mot lägre säkringsnivåer; ett förfaringssätt som med goda erfarenheter tillämpats i Norge. Med den gräns för schablonberäkning som regeringen förordar beräknas ca 99,5 % av landets elanvändare komma att omfattas av schablonberäkning, bl.a. alla hushåll, men även flertalet jordbrukare och andra små näringsidkare.

Tidpunkt för leverantörsbyten

Byte av elleverantör får ske den första dagen i varje månad. Den nye leverantören skall underrätta innehavaren av nätkoncession om bytet senast en månad innan leveransen skall påbörjas.

Det första bytestillfället blir den 1 november 1999 för elanvändare som sagt upp sina avtal med leveranskoncessionären senast sex månader innan, dvs. senast den 30 april 1999. Nästa bytestillfälle blir den 1 december 1999 för sådana elanvändare som sagt upp sina avtal med leveranskoncessionären efter den 30 april 1999 men senast den 31 augusti 1999. Därefter kan byte ske varje månadsskifte med undantag för den 1 januari 2000 och den 1 mars år 2000, eftersom dessa datum är s.k. millenniekritiska datum.

Ansvarsförhållanden mellan marknadens parter

Ansaret för att det finns en balansansvarig i en elanvändares uttagpunkt flyttas över från elanvändaren till elleverantören. (Med balansansvar avses det ekonomiska ansvaret för att det nationella elsystemet tillförs lika mycket el som tas ut i en uttagpunkt.) En elleverantör skall underrätta innehavaren av nätkoncession om till vilka uttagpunkter leverans sker och vem som är balansansvarig för dessa uttagpunkter.

Nätinnehavaren ansvarar för att rapportera relevanta data till berörda parter vid leverantörsbyten och byten av balansansvarig. Nätinnehavaren skall, utöver nu gällande mätskyldighet, också vara skyldig att beräkna schablonberäknade kunders elförbrukning, ta fram preliminära och slutliga andelstal för elleverantörer och balansansvariga inom nätkoncessionsområdet samt rapportera dessa data till berörda leverantörer, balansansvariga och systemansvarig myndighet.

Den systemansvariga myndigheten, Svenska kraftnät, ansvarar för balansavräkning mellan de balansansvariga dels vad gäller såväl de timmätta som de schablonberäknade kunderna, dels vad gäller såväl preliminär som slutlig avräkning.

Närmare föreskrifter om nätinnehavarens respektive balansansvarigas skyldigheter i det här aktuella sammanhanget meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Hantering av kostnader vid leverantörsbyte

I riksdagens beslut om att schablonberäkning skall införas den 1 november 1999 uttalades att någon avgift inte skall tas ut av den kund som byter leve-

Vissa frågor kring timmätning

Kostnader för mätning hos elanvändare som mäts enligt de nya föreskrifterna skall betraktas som en systemkostnad och därför inräknas i den gemensamma nättariffen. Elanvändare som vill ha en mer avancerad mätning skall debiteras merkostnaderna för detta.

Den elanvändare som för närvarande har ett avtal med en elleverantör som är baserat på timregistrerad mätning skall inte belastas med merkostnaden för denna mätning under det pågående avtalets löptid. Någon särskild ersättning bör enligt regeringen inte utgå till de kunder som har installerat timmätare.

Motionerna

Det behövs en ökad tillsyn av nätverksamheten, anför det i motion 1998/99: N21 (m). På en fri och helt konkurrensutsatt elmarknad behöver inte Energimyndigheten lägga resurser på priskontroll, säger motionärerna med hänvisning till att kunder som upplever att en elleverantör tar för mycket betalt enkelt kan byta leverantör. Konkurrensen torde dessutom medföra en prispress som på ett effektivt sätt motverkar att enskilda elleverantörer tar ut ett överpris, sägs det. Däremot anses behovet av tillsyn öka på den del av elmarknaden som inte är konkurrensutsatt, nämligen nätverksamheten. En skärpning av tillsynen av nätverksamheten är påkallad, eftersom det finns en risk att eventuella förluster på den konkurrensutsatta delen av marknaden täcks med hjälp av höga avgifter på den monopoliserade delen, anser motionärerna. De påpekar att då Energimyndigheten inte längre behöver ägna sig åt priskontroll, kommer det att frigöras resurser som kan användas till en skärpt tillsyn av nätverksamheten.

Också i motion 1998/99:N23 (kd) krävs en bättre tillsyn av nätverksamheten. NUTEK har visat att det finns en rationaliseringspotential i nätverksamheten som skulle kunna medge en betydande tariffsänkning för glesbygdkunder utan motsvarande höjning av tätortstarifferna, säger motionärerna. De påpekar vidare att energiföretagen, enligt Konkurrensverket, har stora möjligheter att kompensera sänkta elpriser med ökade nätavgifter. För att undvika att vinsterna på nätavgifter används till att subventionera försäljningen av el skall elförsäljningen och distributionen enligt gällande regler ligga i separata bolag. Det har dock visat sig att detta i princip är en "papperskonstruktion", eftersom det är vanligt att personalen är anställd för att syssla med båda verksamheterna, anför motionärerna. De kräver att reglerna skärps och att tillsynen förbättras, så att konkurrensen renodlas och totalkostnaderna för hushållen kan sänkas.

I motionen sägs vidare att det behövs en löpande utvärdering av effekterna av det nya schablonavräkningssystemet och en beredskap för att om behov finns snabbt justera mot lägre säkringsnivåer för att uppnå bättre överensstämmelse mellan förbrukning och kostnad för den enskilde konsumenten. I inledningsskedet är de föreslagna förbrukningsgränserna för schablon-

beräkning väl avvägda, anser motionärerna. De menar dock att en klar nackdel med den föreslagna modellen är att för högt fastställda gränser för schablonavräkning kan resultera i att småförbrukare får betala för mycket för den mängd el de använder om de bor i ett nätområde där det finns storförbrukare.

De elanvändare som redan har installerat timmätare bör inte belastas med någon driftskostnad för den timvisa mätningen, oavsett avtalets löptid, anför det i motion 1998/99:N22 (c). Den årliga driftskostnaden för en timmätare kan uppgå till drygt 1 000 kr för en elanvändare på landsbygden, säger motionärerna. Ett rörligt elpris till slutanvändaren, baserat på spotmarknaden timme för timme, bidrar till att öka konsumtionen vid lågbelastning och minska konsumtionen under högbelastning, anför motionärerna. De menar att lastutjämningen bidrar till bättre hushållning av el och därigenom mindre miljöpåverkan och att det därför vore felaktigt att införa en avgift som motverkar användningen av redan installerade timmätare. Det är olyckligt om de elanvändare som efter riksdagens beslut år 1997 om införande av takpris på timmätare har installerat timmätare två år senare skulle bli de som missgynnas av riksdagens nya beslut, säger motionärerna.

I motion 1998/99:N24 (mp) föreslås en utredning om ett kostnadseffektivt införande av fjärravlästa och timregistrerande elmätare. De nya, fjärravlästa och timregistrerande elmätare som finns på marknaden och som hittills utnyttjats av det fåtal konsumenter som bytt elleverantör har många fördelar, inte minst att de uppmuntrar till energibesparing, påpekar motionärerna. De anser att erfarenheter hos Sollentuna Energi AB, liksom norska erfarenheter, bör studeras. I Norge åläggs nätbolagen att installera nya elmätare för kunder med elförbrukning över en viss nivå, vilken sänks successivt, så att en stegvis utbyggnad erhålls. En annan metod som enligt motionärerna också bör studeras introducerades i Norge den 1 januari 1999 och innebär ett krav på nätbolagen att avläsa den exakta förbrukningen fyra gånger per år för hushållskunder med en årlig förbrukning över 8 000 kWh, dvs. i praktiken alla som bor i villa. Faktureringen skall ske i efterhand, baserad på den verkliga förbrukningen.

Vissa kompletterande uppgifter

Beträffande frågan om ökad och bättre tillsyn av nätverksamheten, som tas upp i motionerna 1998/99:N21 (m) och 1998/99:N23 (kd), kan noteras att i den nya ellagen (1997:857), som trädde i kraft den 1 januari 1998, gjordes preciseringar i tidigare bestämmelser för att skapa förutsättningar för en effektivare tillsyn (prop. 1996/97:136, bet. 1997/98:NU3). Utskottet anförde bl.a. att nätmyndigheten borde ges större möjlighet att prioritera sitt tillsynsarbete än vad dittillsvarande bestämmelser hade medgivit.

Statens energimyndighet bedriver för närvarande projekt som syftar till att utveckla nya verktyg och metoder för tillsynen. Trots att insatser gjorts för att effektivisera tillsynen finns det, enligt bedömning från Näringsdepartementet, erfarenheter som talar för en skärpning av regelverket. Med resultaten av det arbete som pågår inom Energimyndigheten som underlag har regeringen, enligt uppgift, för avsikt att under hösten 1999 ta initiativ till en översyn av gällande reglering och tillsyn. Inom departementet pågår arbete

med att utarbeta kommittédirektiv. Förutom tillsynen och regelverket avses även andra frågor behandlas i den planerade utredningen, nämligen risken för korssubventionering, frågan om utjämning av villkor mellan glesbygd och tätort och frågan om tvångsförvaltning av nätkoncession.

Frågan om val av gräns för schablonberäkning, som tas upp i motion 1998/99:N23 (kd), behandlas i propositionen (s. 18–20). Där sägs bl.a. följande:

Svenska kraftnät och Statens energimyndighet påpekar, liksom flera remissinstanser, att en alltför hög gräns för schablonberäkning i vissa fall kan medföra att förbrukningsprofilen blir ogynnsam i nätområden där det finns många elanvändare med höga effektnivåer. För att bedöma omfattningen av denna typ av effekter krävs en noggrann uppföljning av utvecklingen på elmarknaden. Andra faktorer som i framtiden kan komma att påverka valet av gräns för schablonberäkning är kostnadsutvecklingen för mätarinstallationer och mätvärdeshantering. Sammantaget innebär dessa förhållanden att gränsen för schablonberäkning vid behov bör kunna justeras. Med den modell för schablonberäkning som valts kan justeringen ske mot lägre säkringsnivåer. På detta sätt minskar risken för att man framtvingar timmätarinstallationer som i efterhand kan visa sig vara samhällsekonomiskt olönsamma. Detta förfaringsätt har med goda erfarenheter tillämpats i Norge där en sänkning av schablongränsen till 400 000 kWh/år trädde i kraft den 1 januari 1999.

Beträffande yrkandet i motion 1998/99:N22 (c) om att elanvändare som redan har installerade timmätare inte skall belastas med någon driftskostnad för den timvisa mätningen, oavsett avtalets löptid, bör, enligt kommentar från Näringsdepartementet, beaktas att kvaliteten i schablonberäkningen är beroende av korrekta mätvärden. Hantering av ett stort antal timvisa mätserier vid den nationella avräkningen ökar risken för kvalitetsbrister. Regeringens förslag ses som en avvägning mellan denna risk och vissa kunders intresse av att även fortsättningsvis erhålla de aktuella mätserierna.

En utredning om ett införande av fjärravlästa och timregistrerande elmätare begärs i motion 1998/99:N24 (mp). I LEKO-utredningens uppdrag ingår (dir. 1999:19) att överväga om mätperiodens längd bör regleras och om elräkningen bör baseras på faktisk förbrukning. LEKO-utredningen har nyligen lämnat sitt slutbetänkande Småskalig elproduktion samt mätning och debitering av elförbrukning (SOU 1999:95).

Utredningen har analyserat om preliminärdebiteringen bör avskaffas och om elräkningen i stället alltid bör baseras på faktisk förbrukning. Bland fördelar med en sådan förändring nämner utredningen följande: kunden skulle inte vid något tillfälle behöva betala för annat än den el han faktiskt förbrukat, tättare avläsningar torde innebära vissa fördelar för systemet med schablonberäkning samt en ökad uppmärksamhet på den egna elförbrukningen torde öka kundens benägenhet att spara energi. Ett avskaffande av preliminärdebiteringen skulle dock enligt utredningen också innebära ökade kostnader, t.ex. ökade kostnader för mätaravläsningar och ökade kostnader för tydligare presentation av elförbrukningen på elräkningen. Utredningen anser sig inte med säkerhet kunna avgöra om fördelarna överstiger kostnaderna. Mot denna bakgrund finner utredningen inte skäl att rekommendera

statsmakterna att för närvarande vidta några särskilda åtgärder för att avskaffa preliminärdebiteringen.

LEKO-utredningen har studerat de norska erfarenheter som det hänvisas till i den nyssnämnda motionen. Enligt utredningen tyder de norska erfarenheterna på att den största vinsten med att avskaffa preliminärdebiteringen finns att hämta på energisparsidan. Om motsvarande åtgärder skulle genomföras i Sverige, torde elförbrukningen minska även här, säger utredningen, men potentialen för att spara el med dessa åtgärder bedöms vara mindre i Sverige än i Norge. Enligt utredningens mening bör närmare studeras hur stor denna potential är.

Utredningen föreslår därför att försök med fakturor baserade på faktisk förbrukning skall genomföras i ett avgränsat geografiskt område, i första hand avseende hushåll med elvärme. Samtidigt bör effekterna av att på ett tydligt, grafiskt sätt illustrera elförbrukningen på elräkningen analyseras. Ansvar för försöksverksamheten bör ges till Energimyndigheten, eventuellt i samarbete med Konsumentverket.

Utredningens betänkande kommer nu att bli föremål för beredning inom Näringsdepartementet.

Det bör också noteras att möjligheten att successivt sänka gränsen för timmätning i takt med att tekniken utvecklas och blir kostnadseffektiv berörs, som tidigare nämnts, i propositionen.

Leveranskoncessionssystemets upphörande

Allmänt

För att skydda små elanvändare föreskrivs enligt nuvarande lydelse av ellagen att det skall finnas en leverantör i varje område som har s.k. leveranskoncession. Innehavaren av leveranskoncession är skyldig att leverera el för normala förbrukningsändamål till alla kunder inom området som inte önskar byta elleverantör. Leveranskoncessionären är också skyldig att köpa el från produktionsanläggningar som är belägna inom området och som kan leverera en effekt om högst 1 500 kW. Leveranskoncessionären är för närvarande den enda leverantör som får leverera till kunder vars uttag inte mäts timme för timme. Leveranskoncessionärens priser övervakas av Energimyndigheten. Samtliga nu gällande leveranskoncessioner gäller t.o.m. år 2000.

När schablonberäkning införs öppnas hela elmarknaden för konkurrens. Därmed förändras förutsättningarna på ett genomgripande sätt för de företag som för närvarande är leveranskoncessionärer. Med instämmande i LEKO-utredningens uppfattning anser regeringen att leveranskoncessionssystemet inte kan upprätthållas då schablonberäkning införs.

Behovet av leveransskyldighet

Samtliga elleverantörer skall, enligt regeringens förslag, vara leveransskyldiga gentemot sina kunder. Leveransskyldigheten upphör om abonnemanget upphör, om en annan elleverantör tar över leveransen av el eller om överfö-

ringen av el får avbrytas på grund av att elanvändaren har försummat sina skyldigheter gentemot elleverantören.

Regeringen bedömer att förslaget om leveransskyldighet inte kommer att påverka konkurrenssituationen på elmarknaden, trots att det innebär ett visst mått av marknadsingripande; detta beroende på att alla elleverantörer omfattas. Samtidigt anses leveransplikten inte innebära någon belastning för elleverantören, eftersom den avser betalande kunder och dessutom endast innefattar rätten till förlängning av elleveransen som sådan och inte det pris och övriga villkor som skall tillämpas efter förlängning. Den aktuella bestämmelsen innebär entydiga spelregler på elmarknaden som är lätta att förstå för både elleverantörer och kunder, varigenom antalet fall där en elanvändare kan komma att sakna en elleverantör bör kunna reduceras påtagligt, anför regeringen.

Elanvändare som saknar elleverantör

Regeringen föreslår att för en elanvändare som saknar elleverantör skall nätkoncessionsinnehavaren vara skyldig att anvisa en elleverantör. Att en elanvändare saknar elleverantör kan inträffa t.ex. vid ny- och återanslutning eller återinkoppling av en anläggning samt vid nyinflyttning. För att kunna fullgöra den aktuella skyldigheten skall nätkoncessionsinnehavaren teckna avtal med en elleverantör som åtar sig att leverera el till samtliga elanvändare inom nätkoncessionsområdet som saknar elleverantör.

Behovet av prisreglering

Den nuvarande prisprövningen av elleveranser skall upphöra att gälla i samband med att leveranskoncessionssystemet avskaffas. När schablonberäkning införs kommer samtliga elanvändare att kostnadsfritt kunna byta elleverantör. Den ökade konkurrensen på marknaden som därigenom uppstår kommer, enligt regeringens bedömning, att utgöra en tillräcklig garanti för att ingen leverantör skall kunna ta ut oskäligen priser av konsumenterna. Vad gäller behovet av konsumentskydd i övrigt utgör, enligt regeringens mening, ellagens särskilda bestämmelser om överföring av el till konsumenter (11 kap.) ett tillräckligt skydd.

Elleveranser inom fjärrvärme- och naturgasområden

Propositionen

En leveranskoncessionär är för närvarande, som tidigare beskrivits, skyldig att leverera el för normala förbrukningsändamål till alla kunder som så önskar inom det geografiska område koncessionen omfattar. Denna leveransskyldighet gäller dock inte för uppvärmningsändamål i områden där fjärrvärme eller naturgas distribueras eller avses att distribueras. Undantaget från leveransskyldighet inom fjärrvärme- och naturgasområden infördes i samband med tillkomsten av lagen (1977:439) om kommunal energiplanering. I anslutning till riksdagens beslut våren 1994 om handel med el i konkurrens

(prop. 1993/94:162, bet. 1993/94:NU22) betonades att undantaget från leveransplikt borde behållas under en övergångsperiod i syfte att ge aktörerna möjlighet till en successiv anpassning till de nya förhållandena på elmarknaden.

Den tillämpade övergångslösningen har underlättat en sådan anpassning, sägs det. Enligt regeringens mening talar vidare det konstaterade begränsade utnyttjandet av skyddet, för att fjärrvärmen och naturgasen framöver bör kunna konkurrera utan särskilda undantag för eluppvärmning. Regeringens bedömning är således att några regler om skydd mot konkurrens från el inom områden där fjärrvärme eller naturgas distribueras eller avses att distribueras inte bör förekomma i fortsättningen.

Motionen

Regeringen bör utse en myndighet för tillsyn och prisövervakning beträffande fjärrvärme, anför det i motion 1998/99:N23 (kd). Konkurrensverket har uppmärksammat att en kraftproducent som producerar både fjärrvärme och el har erbjudit rabatter på fjärrvärme, när konsumenten också köpt hela sitt behov av el från företaget, säger motionärerna. De framhåller att energiföretag som säljer både fjärrvärme och el i sådana fall kan få en betydande fördel i förhållande till ett konkurrerande företag som bara säljer el. För närvarande finns det ingen myndighet som sköter prisövervakningen i fråga om fjärrvärme, vilket gör att det inte går att urskilja om kostnader för den konkurrensutsatta elen vältras över på fjärrvärmekunderna i de bolag som producerar båda energislagen, konstaterar motionärerna. Deras uppfattning är att en befintlig myndighet bör utses med ansvar för prisövervakning, både för fasta installationer och för energikostnaden. Beräkningar bör redovisas i de fall då el och fjärrvärme produceras i samma anläggningar för att undvika risken att kostnader övervältras mellan energislagen, sägs det vidare.

Vissa kompletterande uppgifter

Enligt uppgift från Näringsdepartementet har undersökningar visat att fjärrvärmemetaxorna varierar starkt i landet. Orsaken till detta torde bl.a. vara varierande förutsättningar för värmeproduktion. För att de stora variationerna skall kunna analyseras närmare har regeringen gett Energimyndigheten i uppdrag att göra en förstudie om förhållandena på värmemarknaden, inklusive regelverk, lagstiftning m.m. Förstudien syftar till att ge underlag för ett eventuellt senare uppdrag att kontinuerligt följa värmemarknaden med avseende på framför allt konkurrenssituation och prisbildning. Det är, enligt uppgift, ännu för tidigt att uttala sig om hur en eventuell tillsyn skall utformas eller om myndighetsstrukturen behöver ses över.

Konsekvenser för leveranskoncessionärerna

När schablonberäkning införs förändras förutsättningarna för de företag som för närvarande är leveranskoncessionärer på ett genomgripande sätt, framhålls det i propositionen. För vissa leveranskoncessionärer kan särskilda

problem uppstå till följd av att de tecknat långsiktiga avtal för anskaffning av den kraft de planerat att leverera till sina leveranskoncessionskunder. Avtalen kan innehålla fasta såväl volym- som prisvillkor. Regeringen anser att det är väsentligt att klarlägga omfattningen av de problem som kan komma att uppstå för leveranskoncessionärerna på grund av denna typ av långsiktiga kraftanskaffningsavtal. En särskild förhandlare kommer därför att ges i uppdrag att klarlägga omfattningen av problemet med ofördelaktiga kraftanskaffningsavtal och om det finns behov att ta upp förhandlingar med berörda parter i syfte att få avtalsvillkoren justerade.

Skydd för små elproducenter

Propositionen

Det nuvarande leveranskoncessionssystemet ger elproduktionsanläggningar som kan leverera en effekt om högst 1 500 kW ett särskilt skydd. Således är leveranskoncessionären skyldig att köpa el från de små elproducenter som är belägna inom det geografiska område koncessionen omfattar. Detta skall ske till ett skäligt pris, varvid Energimyndigheten svarar för skälighetsbedömningen.

De små elproduktionsanläggningarna, som kan leverera el med en effekt om högst 1 500 kW, består av mindre vattenkraftstationer, vindkraftverk och mindre kraftvärmeanläggningar. Enligt Energimyndighetens rapport Utvecklingen på elmarknaden 1998 utgörs de små kraftverken av ca 1 200 vattenkraftverk och ca 400 vindkraftverk. Till detta kommer vissa kraftvärmeverk. Den småskaliga produktionen utgör ca 1,5 % av landets totala elproduktion, eller knappt 2 TWh per år, varav vattenkraften svarar för ca 1,5 TWh och vindkraften för ca 0,4 TWh.

Regeringen bedömer att stabila villkor för de små producenterna kräver att någon form av enhetliga inköpsvillkor och en rimlig prisnivå behålls åtminstone t.o.m. år 2000. Under denna övergångsperiod avses ett förslag till en långsiktig lösning för de små elproducenterna tas fram. LEKO-utredningens arbete, liksom det arbete som bedrivs inom EU för att, inom ramen för Europaparlamentets och rådets direktiv (96/92/EG) från december 1996 om gemensamma regler för den inre marknaden för el, utveckla gemensamma regler för stöd till förnybar elproduktion, kommer härvid att utgöra underlag. I ett sådant arbete bör, enligt regeringens mening, marknadsnära lösningar eftersträvas, där den småskaliga elproduktionen ges en marknadsmässig värdering, samtidigt som inbördes konkurrens mellan olika former av småskalig elproduktion skapar incitament till effektivisering och produktivitetens utveckling.

Det är viktigt, betonar regeringen, att den övergångslösning som skall gälla utformas så att största möjliga flexibilitet skapas vid en övergång till en mer långsiktig lösning. Nivån på ersättningen till de små elproducenterna är för närvarande i genomsnitt ca 25 öre per kWh. Att utifrån det underlag som för närvarande finns besluta om en specifik ersättningsnivå per kWh el för all småskalig elproduktion anses innebära en betydande risk för såväl överkompensation som underkompensation av vissa producenter och anses inte heller

bidra till en successiv anpassning till mer marknadsmässiga villkor. Regeringen är därför inte beredd att nu fastställa en enhetlig ersättningsnivå som skall gälla för all småskalig elproduktion under perioden den 1 november 1999–den 31 december 2000 eller att ta initiativ till att bilda ett särskilt inköpsbolag som åläggs mottagningsplikten för den småskaliga kraftproduktionen.

Mottagningsplikten för elproduktion från små producenter bör under övergångsperioden etableras på marknadsmässiga grunder, anför regeringen. Marknadens aktörer bör därför ges möjlighet att på frivillig basis åta sig denna mottagningsplikt t.o.m. utgången av år 2000. Detta åtagande bör initieras genom konkurrensupphandling där anbudsgivarna förbinder sig att köpa hela eller vissa delar av elproduktionen från de små producenterna till en i anbudet angiven prisnivå. Regeringen har gett Svenska kraftnät i uppdrag att initiera ett förfarande med denna inriktning.

Genom anbudsprocessen avses en marknadsmässig värdering av den småskaliga elproduktionen erhållas, där såväl systemtekniska aspekter som möjligheter till marknadsprofilering vägs in i priset. Det erhållna underlaget kan sedan ligga till grund för en bedömning av behovet av ytterligare skyddsåtgärder för olika kategorier av små produktionsanläggningar. Regeringens bedömning är att stödbehovet för de små producenterna med detta förfaringsätt kan begränsas i väsentlig omfattning. Med resultatet av upphandlingen som underlag avser regeringen att i budgetpropositionen för år 2000 redovisa sin bedömning av det framtida behovet av skyddsåtgärder för de små producenterna.

Motionerna

Frågan om villkoren för de små elproducenterna tas upp i sex motioner.

Riksdagen bör göra ett uttalande om behovet av att ersättningen till de småskaliga elproducenterna långsiktigt ligger på en nivå som möjliggör investeringar i modernare och mer miljöanpassad teknik, anför det i motion 1998/99:N19 (s). Inom EU är målsättningen att andelen förnybar energi skall öka från 6 % till 12 %, varvid tillskottet huvudsakligen skall komma från vindkraft, småskalig vattenkraft och biobränslen, säger motionärerna och hävdar att i Sverige riskerar utvecklingen att gå åt motsatt håll. Det rimliga vore att den småskaliga vattenkraften ges sådana villkor att den kan utvecklas, upprustas och miljöanpassas ytterligare, anser motionärerna.

Moderata samlingspartiet menar att de småskaliga elproducenterna måste ges det skydd som de utlovats t.o.m. utgången av år 2000, sägs det i motion 1998/99:N21 (m). Samtidigt bör det klargöras att den fria elmarknaden förutsätter att också den småskaliga elproduktionen, efter utgången av år 2000, i princip får agera på elmarknaden på samma villkor som annan produktion, anser motionärerna och menar att propositionen är oklar när det gäller frågan om statens ansvar för den småskaliga elproduktionen. Det är i och för sig en god ansats att försöka få till stånd ett anbudsförfarande för att åstadkomma en marknadsmässig värdering av den småskaliga elproduktionen, anser motionärerna, men hävdar samtidigt att regeringen är sent ute och inte ger de små elproducenterna de klara signaler de har rätt att förvänta sig vad gäller

statens ansvar. Motionärerna menar därför att riksdagen måste ge en tydlig anvisning om att staten tar sitt ansvar och garanterar den småskaliga elproduktionen ett pris på lägst 21 öre per kWh under perioden den 1 november 1999 till utgången av år 2000. Detta hindrar dock inte att den process som inletts där Svenska kraftnät agerar mellanhand i ett anbudsförfarande om inköp av småskaligt producerad el fortsätter.

Riksdagen bör göra uttalanden om den småskaliga elproduktionens fördelar samt om prisgarantinivån och LEKO-utredningen, anför det i motion 1998/99:N20 (v). Vänsterpartiet är överens med regeringen om att den småskaliga elproduktionen på sikt bör ske på marknadsmässiga grunder, men det är viktigt att de små producenterna får rimlig tid och rimliga villkor för övergång till ett helt nytt system, säger motionärerna. De anser att ansvaret för att ta emot den småskaliga elproduktionen bör läggas på Svenska kraftnät eller ett särskilt dotterbolag och att LEKO-utredningens förslag i delbetänkandet i april 1999 om en prisgaranti på 21 öre per kWh ligger på en alltför låg nivå och skulle leda till investeringsstopp. I motionen nämns bl.a. följande argument för att den småskaliga elproduktionen särskilt skall främjas:

- minskad sårbarhet i elnätet uppnås,
- intäkter från t.ex. en liten vattenkraftsanläggning kan vara ett inkomsttillskott för glesbygdsbor,
- små vattenkraftsanläggningar, som ofta tillkom under den tidiga industrialiseringen vid förra sekelskiftet, utgör ett kulturarv,
- med för lågt pris på den småskaliga elproduktionen kommer tillvaratagandet av några tusen nedlagda anläggningar som drev kvarnar, sågverk eller vattenkraftverk att hejdas eller kraftigt försenas,
- de svenska företagen som producerar turbiner, generatorer och annan utrustning till den småskaliga elproduktionen behöver förutom den internationella marknaden också en hemmamarknad.

Regeringen tar alltför lätt på problemen för de små elproducenterna, sägs det i motion 1998/99:N23 (kd). Det behövs en ordentlig utredning om de små elproducenternas situation och förutsättningar, anför motionärerna och utgår från att de små elproducenternas situation kommer att ges särskild uppmärksamhet vid utvärdering av de nya reglerna. Regeringens förslag om att mottagningsplikten skall etableras på enbart marknadsmässiga grunder kan vid ett första påseende förefalla rimligt, anser motionärerna men påpekar att effekten torde bli att marknadspriserna hamnar långt under de nivåer som motsvarar produktionskostnaderna för de små och nya producenterna till följd av stora kapitalkostnader. För att osäkerheten för den småskaliga elproduktionen, som kommer att förhindra utvecklandet av ny teknik och nyinvesteringar, skall undanröjas anser motionärerna att ett bättre skydd än det föreslagna måste gälla under ett övergångsskede. En garanterad ersättningsnivå till de små producenterna bör ligga på 26 öre per kWh, och mottagningsplikten bör överföras från leveranskoncessionärerna till Svenska kraftnät, anför motionärerna. Finansiering anses kunna ske genom en höjning av avgiften för överföring av el på stamnätet.

I motion 1998/99:N22 (c) begärs uttalanden av riksdagen i fyra avseenden, nämligen om överförande av mottagningsplikten till Svenska kraftnät, om

utfärdande av bestämmelser för vissa ägarkategorier, om gränsen för att räknas som småskalig vindkraft samt om administrationen av bl.a. miljöbonus. När mottagningsplikten upphör kommer de små elproducenterna att försättas i en ohållbar situation, anser motionärerna. De föreslår att mottagningsplikten skall överföras till Svenska kraftnät och att denna plikt skall utvidgas till att omfatta även havsbaserad vindkraft inom svenskt territorialvatten eller motsvarande avgränsning. Ungefär 20 % av de svenska vindkraftverken ägs av samfälligheter samt av ekonomiska och kooperativa föreningar, varvid deltagarna köpt andelar motsvarande högst sin egen beräknade elkonsumention, erinrar motionärerna om. Med hänvisning till att den ekonomiska situationen beträffande skatt och återbäring m.m. är mycket komplicerad för denna ägarkategori föreslås att regeringen skall utfärda bestämmelser som beaktar ägarkategoriens särskilda behov.

Den nuvarande effektgränsen om högst 1 500 kW för att ett vindkraftverk skall få räknas som småskaligt och därmed åtnjuta speciella bestämmelser enligt ellagen är ett arv från vattenkraften och utgör ett hinder för att använda full effekt, 1 650 kW, på de största vindkraftverk som saluförs på marknaden, säger motionärerna vidare. De föreslår att effektgränsen skall avskaffas helt för vindkraften. El från småskalig kraftvärme baserad på förnybar energi bör vidare få ett garantipris på 26 öre per kWh, anför motionärerna. Miljöbonusen till vindkraften – som infördes den 1 juli 1994 (bet. 1993/94:SkU34) och som för närvarande uppgår till 15,1 öre per kWh – har hittills administrerats på ett mycket billigt och smidigt sätt genom att leveranskoncessionären som köpt el från vindkraftverk, betalat ut miljöbonusen till ägaren av vindkraftverket och samtidigt gjort motsvarande avdrag i sin elskattedeklaration över uppburna elskatter från konsumenterna, säger motionärerna. Från den 1 november 1999 behövs ett nytt system för att administrera dels miljöbonusen, dels eventuell garantiersättning. Den naturliga administratören för att förmedla utbetalningen till elproducenterna är, enligt motionärerna, ägaren till det elnät som produktionsanläggningen är ansluten till.

Riksdagens löfte om ett femårigt skydd för små elproducenter innebär att inga radikala förändringar bör göras i de ekonomiska förutsättningarna under övergångsperioden fram till år 2001, anför det i motion 1998/99:N24 (mp). En annan viktig utgångspunkt för motionärerna är att en lösning utformas som inte enbart är en övergångslösning under 14 månader, utan som också är framåtsyftande för tiden efter år 2000. Miljöpartiet de gröna anser att den långsiktigt bästa lösningen förmodligen är ett inköpsbolag, lämpligen kopplat till Svenska kraftnät, men att denna lösning kan vara svår att genomföra till den 1 november 1999. Motionärerna frågar sig emellertid samtidigt om den av regeringen aviserade konkurrensupphandlingen hinner genomföras på den korta tid som står till förfogande. Miljöpartiet avvisar därför inte nu regeringens förslag, men avser att återkomma i frågan i samband med behandlingen av statsbudgeten för år 2000, sägs det.

I LEKO-utredningens uppdrag (dir. 1998:37, 1998:82, 1999:19) ingår att föreslå åtgärder som också på längre sikt tillförsäkrar de små elproducenterna det skydd som bedöms nödvändigt. Utredningen har nyligen, som tidigare nämnts, lämnat sitt slutbetänkande.

Ett bredare perspektiv bör, enligt utredningen, anläggas på frågan om vilken roll elproduktion baserad på förnybara energikällor (varav den småskaliga produktionen utgör en delmängd) bör spela i energiförsörjningen. Som skäl för detta anges följande omständigheter: det framtida elpriset kommer att ligga väsentligt lägre än vad som tidigare bedömts, det kan finnas skäl att ompröva den nuvarande gränsen för småskalighet på 1 500 kW samt att EU-gemensamma regler för stöd till elproduktion kan komma att presenteras inom några år. Mot denna bakgrund föreslår utredningen att en översyn skall göras av den förnybara elproduktionens förutsättningar. Syftet med översynen skall vara att bedöma vilka långsiktiga förutsättningar som bör gälla för förnybar elproduktion samt att analysera vilka metoder och eventuella stöd m.m. som bäst kan bidra till att uppnå dessa förutsättningar.

Innan en allmän översyn gjorts av förutsättningarna för förnybar elproduktion bedömer utredningen att det inte är meningsfullt att söka utveckla en långsiktig och definitiv lösning som ersättning för det skydd leveranskoncessionen gett småskalig elproduktion. Utredningen bedömer det som sannolikt att den förordade översynen inte kan ske i sådan takt att den utmynnar i nya regler som kan träda i kraft redan när de 14 månader som regeringen föreslagit som övergångsperiod löper ut. Givet förutsättningen att en ytterligare temporär lösning kan komma att behövas föreslår utredningen att ett system med mottagningsplikt skall behållas under året/åren närmast efter år 2000. Utredningen gör vidare bedömningar av vilken ersättning den småskaliga elproduktionen torde behöva för att klara sig och i vilken utsträckning någon form av statligt stöd kan komma att behövas.

Utredningsbetänkandet skall, som tidigare nämnts, nu bli föremål för beredning inom Näringsdepartementet.

Regeringen uppdrag i juli 1999 åt Svenska kraftnät att initiera en upphandling av småskalig elproduktion, där marknadens aktörer ges möjlighet att på frivillig bas åta sig mottagningsplikten till en i anbudet angiven prisnivå. Uppdraget omfattar att utforma anbudsförfrågan, värdera inkomna anbud och ta fram standardavtal för de köpare som lämnat de för de små producenterna mest fördelaktiga anbuden. Anbudsförfrågan, som har utformats efter samråd med företrädare för branschen, har nyligen sänts ut. En lägesredovisning lämnades i början av september 1999, och slutredovisning skall ske senast den 1 oktober 1999. Systemet skall enligt tidsplanen vara i funktion den 1 november 1999.

I lägesredovisningen anges att Svenska kraftnät, i samråd med berörda branschorganisationer, har kommit fram till följande modell för att initiera en upphandling av småskalig elproduktion:

Steg 1: I en förfrågan till elhandelsföretag (främst de ca 200 företag som för närvarande har leveranskoncession) begär Svenska kraftnät in anbud om att köpa el från anläggningar om högst 1 500 kW. I anbudet utfäster sig

elhandlarna att köpa vissa volymer vatten- respektive vindkraftsproducerad el till vissa priser. Anbudet behandlas konfidentiellt.

Steg 2: Anbudet sammanställs och värderas. Svenska kraftnät ingår ramavtal med de anbudsgivare som har lämnat de för elproducenterna mest fördelaktiga buden. I ramavtalet åtar sig elhandlaren att med ägare till anläggning för produktion av el ingå avtal om köp om vissa minsta volymer, till vissa lägsta priser.

Steg 3: Svenska kraftnät presenterar resultatet av anbudsgivningen genom att offentliggöra en förteckning över de elhandlare/köpare med vilka Svenska kraftnät har ingått ramavtal. Förteckningen skall innehålla volymer och priser, men redovisas på ett sådant sätt att företagets anonymitet garanteras vad gäller anbudspriset.

Steg 4: Marknadens aktörer – elproducenter och elhandlare – fullföljer processen genom att ingå avtal om leverans av el. Branschorganisationerna har en central roll i att bistå sina medlemmar på ett sätt som underlättar att leveransavtal kan ingås.

I budgetpropositionen för år 2000 (prop. 1999/2000:1 utgiftsområde 21) föreslås – i syfte att den småskaliga elproduktionen skall ges stabila villkor – att den ersättningsnivå för denna produktion som enligt leveranskoncessions-systemet skulle ha gällt fram till utgången av år 2000 skall upprätthållas genom ett särskilt stöd. Nivån på stödet skall fastställas då resultatet av Svenska kraftnäts anbudsförfrågan föreligger. För perioden fr.o.m. den 1 november 1999 t.o.m. den 31 december 2000 skall således stöd kunna utgå till elproduktion från småskaliga anläggningar med en effekt om högst 1 500 kW. Regeringen beräknar 250 miljoner kronor för stödet under ett nytt anslag, Stöd till småskalig elproduktion (B 9).

Under övergångsperioden bör ett förslag till en långsiktig lösning för den småskaliga elproduktionen tas fram, sägs det i budgetpropositionen. I avvaktan på en sådan mer långsiktig lösning föreslår regeringen att en tillfällig avgift skall införas under år 2000 för att finansiera stödet till småskalig elproduktion. En ny lag om tillfällig avgift för stöd till småskalig elproduktion föreslås sålunda. Avgiften, som skall tas ut av innehavare av nätkoncession vars ledningar är anslutna till stamnätet, föreslås uppgå till 0,2 öre per kWh och skall gälla under år 2000.

Utskottet kommer att behandla dessa båda förslag i budgetpropositionen senare under hösten 1999 i anslagsbetänkandet 1999/2000:NU3.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Riksdagen beslöt på utskottets initiativ hösten 1998, som tidigare redovisats, att anmoda regeringen att lägga fram ett förslag om slopat krav på elmätare för små elkonsumenter. Motivet för utskottets ställningstagande var att möjliggöra även för små elkonsumenter att dra nytta av elmarknadens omreglering genom sänkta elpriser. Regeringen anmodades att återkomma under våren 1999 med en proposition i frågan, så att de nya bestämmelserna kan träda i kraft senast den 1 november 1999.

Vid beslutet om en ny ellagstiftning hösten 1995 anförde utskottet att de effektivitetsvinster som en ökad konkurrens kan väntas medföra måste komma de enskilda konsumenterna till del (bet. 1995/96:NU1). Utskottet anser att det är mycket viktigt att även de små elkonsumenterna kan dra nytta av elmarknadens omreglering genom sänkta priser. En effektiv konkurrens är inget självändamål utan har sitt berättigande genom de konkreta förbättringar som den kan innebära för enskilda konsumenter. Regeringens nu framlagda förslag om införande av schablonberäkning på elmarknaden den 1 november 1999 innebär att alla elkonsumenter – både små och stora – skall kunna få del av de sänkta elpriserna. Utskottet tillstyrker sålunda i princip förslaget.

I det följande behandlar utskottet vissa delfrågor som tagits upp i olika motioner och vid uppvaktning av utskottet av branschorganisationerna Sveriges Elleverantörer och Svenska Kraftverksföreningen.

Utvärdering av schablonberäkningssystemet

Utskottet förordade i sitt betänkande 1998/99:NU4 hösten 1998 att undantag från grundprincipen om timvis mätning skall göras för kunder med ett säkringsabonnemang om högst 25 A. Utskottet framhöll samtidigt att detta borde ses som ett första steg och att på sikt borde timmätarkravet kunna slopas även för övriga mindre förbrukare med ett säkringsabonnemang om högst 63 A.

Regeringen föreslår, som redovisats, att schablonberäkningen skall ske enligt den s.k. områdesmodellen. Förbrukningsgränsen för schablonberäkning skall för kunder med säkringsabonnemang vara 200 A och för lågspänningskunder med effektabonnemang 135 kW. I motion 1998/99:N23 (kd) berörs, som tidigare nämnts, frågan om nackdelarna med för högt fastställda gränser för schablonavräkning. Motionärerna befarar att detta kan resultera i en orättvis kostnadsfördelning mellan kundkategorierna, på så sätt att småförbrukare får betala för mycket för den mängd el de använder om de bor i ett nätområde där det finns storförbrukare. Därför behövs det en löpande utvärdering av effekterna av det nya schablonavräkningssystemet och en beredskap för att om behov finns snabbt justera mot lägre säkringsnivåer för att uppnå bättre överensstämmelse mellan förbrukning och kostnad för den enskilde konsumenten, sägs det.

Utskottet delar regeringens bedömning att områdesmodellen bäst tillgodoser de krav som bör ställas på det nya systemet, nämligen att det skall vara kostnadseffektivt, konkurrensneutralt och anpassat för den svenska elmarknaden. Områdesmodellen kräver enligt regeringens bedömning en relativt hög schablongräns för att bli effektiv. Utskottet kan mot denna bakgrund ställa sig bakom de av regeringen föreslagna gränserna för schablonberäkning. Samtidigt vill utskottet starkt understryka vikten av att utvecklingen på elmarknaden löpande och noggrant följs och utvärderas. Regeringen anger också i propositionen, som tidigare redovisats, att en noggrann uppföljning skall ske och att justeringar mot lägre säkringsnivåer skall göras om så bedöms erforderligt. Med hänvisning härtill anser utskottet att det inte nu behövs något riksdagsuttalande i frågan. Utskottet utgår från att regeringen på

Tillsyn av nätverksamheten

I de två motionerna 1998/99:N21 (m) och 1998/99:N23 (kd) krävs, som tidigare redovisats, en ökad och bättre tillsyn av nätverksamheten. Motionärerna befarar att den icke konkurrensutsatta nätverksamheten skall subventionera den konkurrensutsatta delen av elmarknaden.

Vägledande för utskottets ställningstaganden till olika frågor beträffande den avreglerade elmarknaden är omsorgen om konsumentintresset. Detta låg bakom att utskottet förordade att schablonberäkning skall införas. Elhandelspriset utgör emellertid endast *en* del av det totala pris som en konsument betalar. Nivån på nätavgifterna och hur de utvecklas är också av betydelse för det totala elpriset. Eftersom nätverksamheten inte är konkurrensutsatt är det, enligt utskottets mening, viktigt att tillsynen över denna del av elmarknaden är effektiv.

I den nya ellagen som trädde i kraft den 1 januari 1998 har, som tidigare nämnts, införts bestämmelser för att skapa förutsättningar för en effektivare tillsyn. Inom Energimyndigheten bedrivs vidare projekt som syftar till att utveckla nya verktyg och metoder för tillsynen. Enligt uppgift från Näringsdepartementet avser regeringen att senare under hösten 1999 – på basis av bl.a. detta arbete – ta initiativ till en översyn av gällande reglering och tillsyn.

Med hänvisning till det anförda anser utskottet att det inte nu är motiverat med något riksdagsinitiativ i frågan om tillsyn. De båda motionerna 1998/99:N21 (m) och 1998/99:N23 (kd) avstyrks därmed i berörda delar.

Driftskostnad för timvis mätning

I motion 1998/99:N22 (c) föreslås att elanvändare som redan har installerade timmätare inte skall belastas med någon driftskostnad för den timvisa mätningen, oavsett avtalets löptid.

Den elanvändare som för närvarande har ett avtal med en elleverantör som är baserat på timregistrerad mätning skall, enligt förslag i propositionen, inte belastas med merkostnaden för denna mätning under det pågående avtalets löptid.

Utskottet konstaterar att kvaliteten i schablonberäkningen är beroende av korrekta mätvärden och att hantering av ett stort antal mätserier ökar risken för kvalitetsbrister. Regeringens förslag får, enligt utskottets mening, ses som en avvägning mellan denna risk och vissa kunders intresse av att även fortsättningsvis erhålla de aktuella mätserierna. Med detta avstyrker utskottet den nyssnämnda motionen i berörd del.

Utredning om timmätare

En utredning om en mer generell installation av fjärravlästa och timregistre-
rande elmätare begärs i motion 1998/99:N24 (mp). LEKO-utredningen har,

som redovisats, haft i uppdrag att överväga om mätperiodens längd bör regleras och om elräkningen bör baseras på faktisk förbrukning. I det nyligen avlämnade slutbetänkandet har utredningen analyserat om preliminärdebiteringen bör avskaffas och om elräkningen i stället alltid bör baseras på faktisk förbrukning. Utredningen anser sig inte med säkerhet kunna avgöra om fördelarna med ett sådant system överstiger kostnaderna. Mot denna bakgrund finner utredningen inte skäl att rekommendera statsmakterna att för närvarande vidta några särskilda åtgärder för att avskaffa preliminärdebiteringen.

Utredningen föreslår dock att försök med fakturor baserade på faktisk förbrukning skall genomföras i ett avgränsat geografiskt område, i första hand avseende hushåll med elvärme. Samtidigt bör effekterna av att på ett tydligt, grafiskt sätt illustrera elförbrukningen på elräkningen analyseras. Ansvaret för försöksverksamheten bör ges till Energimyndigheten, eventuellt i samarbete med Konsumentverket, säger utredningen. Betänkandet kommer nu att bli föremål för beredning inom Näringsdepartementet.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen i berörd del.

Elleveranser inom fjärrvärme- och naturgasområden

Några regler om skydd mot konkurrens från el inom områden där fjärrvärme eller naturgas distribueras eller avses att distribueras föreslås, som redovisats, inte förekomma i fortsättningen. Utskottet delar regeringens bedömning att det inte längre finns något behov av den övergångslösning som har gällt för elleveranser inom fjärrvärme- och naturgasområden och tillstyrker propositionen i denna del.

I motion 1998/99:N23 (kd) föreslås, som redogjorts för, att regeringen skall utse en myndighet för tillsyn och prisövervakning beträffande fjärrvärme. Regeringen har, som tidigare nämnts, gett Energimyndigheten i uppdrag att göra en förstudie om förhållandena på värmemarknaden, inklusive regelverk, lagstiftning m.m. Förstudien syftar till att ge underlag för ett eventuellt senare uppdrag att kontinuerligt följa värmemarknaden med avseende på framför allt konkurrenssituation och prisbildning. Det är, enligt uppgift, ännu för tidigt att uttala sig om hur en eventuell tillsyn skall utformas eller om myndighetsstrukturen behöver ses över.

Med hänvisning till att den fråga som tas upp i motionen är föremål för beredning anser utskottet att det inte nu är befogat med någon åtgärd från riksdagens sida. Motionen avstyrks därmed i berörd del.

Skydd för små elproducenter

I samband med riksdagens beslut om ny ellagstiftning hösten 1995 anförde utskottet (bet. 1995/96:NU1 s. 32) att det är angeläget att de små elproducenterna tillförsäkras rimliga villkor för sin avsättning på en reformerad elmarknad. Utskottet angav att det är viktigt att utvärderingen av leveranskoncessionssystemet företas i sådan tid att ställning kan tas till behovet av eventuella fortsatta åtgärder. De sex motioner som berör frågan om villkoren för den

småskaliga elproduktionen präglas alla av en önskan om att de små elproducenterna skall tillförsäkras rimliga villkor.

Utskottets inställning är att den småskaliga elproduktionen efter avskaffandet av leveranskoncessionssystemet bör ha ungefär samma villkor som för närvarande under övergångsperioden fram t.o.m. år 2000. Däremot är utskottet inte berett att nu ta ställning till de olika modeller för hur ett nytt system skall se ut som skisseras i motionerna. Det är svårt att för närvarande uttala sig om på vilken nivå som ersättningen bör ligga. Enligt utskottets mening bör ersättningsnivån dock ligga på en sådan nivå att de små elproducenterna tillförsäkras möjligheter att uppnå rimlig lönsamhet.

Den av regeringen valda modellen med ett anbudsförfarande förefaller utskottet vara en lämplig temporär lösning. Förslag till finansiering har nyligen lämnats i budgetpropositionen för år 2000 (prop. 1999/2000:1 utgiftsområde 21). Utskottet kommer att behandla detta förslag senare under hösten 1999 i anslagsbetänkandet 1999/2000:NU3.

När det gäller en mer långsiktig lösning har LEKO-utredningen nyligen i sitt betänkande förordat att en översyn skall göras av den förnybara elproduktionens förutsättningar. Betänkandet kommer att bli föremål för beredning inom Näringsdepartementet, varför det inte finns anledning för utskottet eller riksdagen att nu ta ställning i frågan om en långsiktig lösning.

Med det anförda ställer sig utskottet bakom vad som har anförts i propositionen i här aktuell del och avstyrker motionerna 1998/99:N19 (s), 1998/99:N21 (m), 1998/99:N20 (v), 1998/99:N23 (kd), 1998/99:N22 (c) och 1998/99:N24 (mp) i berörda delar.

Införande av schablonberäkning på elmarknaden, m.m.

Utskottet tillstyrker i princip, som tidigare redovisats, regeringens förslag om införande av schablonberäkning på elmarknaden den 1 november 1999. Under utskottets beredningsarbete har vissa synpunkter på den lagtekniska utformningen av förslaget till ändringar i ellagen framförts av företrädare för branschorganisationerna Sveriges Elleverantörer och Svenska Kraftverksföreningen. Utskottet föreslår i det följande vissa ändringar i regeringens lagförslag, vilka främst rör preciseringar och förtydliganden.

Den första ändringen som utskottet föreslår rör 3 kap. 10 §. I regeringens förslag till denna paragraf anges det i andra stycket att nätkoncessionshavaren, om en elanvändare har ett säkringsabonnemang om högst 200 A eller tar ut en effekt om högst 135 kW vid lågspänning, i stället dels preliminärt skall beräkna mängden överförd el och dess fördelning över tiden (preliminär schablonberäkning), dels slutligt mäta mängden överförd el och beräkna dess fördelning över tiden (slutlig schablonberäkning). Enligt regeringens förslag till 3 kap. 11 § skall de elanvändare som har ett säkringsabonnemang under den nyssnämnda gränsen eller som tar ut en effekt under den angivna gränsen och som vill ha timmätning och avräkning efter sådana mätvärden ha rätt till detta om de betalar för det. För att detta skall bli tydligt bör, enligt utskottets mening, en precisering göras i 3 kap. 10 §, genom att en mening av följande lydelse läggs till det nuvarande andra stycket: *Detta gäller inte en elanvändare som begärt att mängden överförd el och dess*

fördelning över tiden skall mätas. Med anledning av denna ändring föreslår utskottet vissa följdändringar i den resterande delen av paragrafen. Utskottets ändringsförslag framgår av bilaga 2.

Beträffande 3 kap. 10 § vill utskottet vidare påpeka att under en övergångsperiod t.o.m. utgången av år 2001 gäller, enligt övergångsbestämmelserna punkt 4, bl.a. att elproduktion t.ex. vid reservaggregat och hos små produktionsanläggningar, skall kunna undantas från kravet på timmätning. Enligt vad utskottet erfarit övervägs inom Näringsdepartementet hur denna fråga skall lösas efter övergångsperiodens slut.

Utskottet anser att riksdagen också bör göra två ändringar i övergångsbestämmelserna. Den ena gäller en ändring av språklig karaktär i punkt 4, där dels ordet *bestämmelserna* bör ändras till *bestämmelsen*, dels de två sista orden *nämnda bestämmelser* bör ändras till *den nämnda bestämmelsen*. Den andra ändringen rör en precisering av anmälningsskyldigheten i punkt 5. Följande mening bör läggas till sist i denna punkt: *En elleverantör som har ett sådant leveransavtal med en elanvändare skall anmäla detta till innehavaren av nätkoncession. I anmälan skall uppgift om leveransavtalets giltighetstid lämnas.* Utskottets förslag till ändring i övergångsbestämmelserna framgår av bilaga 2.

Utskottet vill slutligen något kommentera 8 kap. 8 §, som rör frågan om vad som skall gälla i det fall att en elanvändare tar ut el utan att ha något avtal med en elleverantör. Enligt den föreslagna bestämmelsen skall den elanvändare som saknar elleverantör av berörd innehavare av nätkoncession anvisas en elleverantör, som gentemot nätkoncessionshavaren har åtagit sig att leverera el till sådana elanvändare. Den anvisade elleverantören skall omedelbart underrätta elanvändaren om de villkor för leveransen som han avser att tillämpa och om den dag då han avser att påbörja leveransen.

Det har av branschorganisationerna ifrågasatts hur man skall betrakta den elförbrukning som har skett fr.o.m. en inflyttning tills den berörde elanvändaren blir bunden antingen av anvisningsleverantörens erbjudna avtal eller av avtalet med en leverantör som elanvändaren själv har valt. Med den utformning regeringens lagförslag har är denna fråga oreglerad. Företrädarna för branschorganisationerna har föreslagit att anvisningsleverantörens erbjudna avtal skall tillämpas redan från inflyttningsdagen. Enligt utskottets mening skulle ett sådant förfaringssätt kunna innebära civilrättsliga problem. En praktisk ansats som, enligt utskottets mening, bör kunna gälla är att konstatera att en eventuell otillåten elförbrukning kommer att märkas som en marginell ökning av nätförlusterna på det lokalnät till vilket elanvändaren är ansluten. Eftersom elanvändaren genom sitt otillåtna agerande har orsakat nätinnehavaren en viss kostnad torde denne kunna kräva ersättning av elanvändaren för detta. Lämpligen sker debiteringen i samband med den sedvanliga räkningen från nätinnehavaren. Utskottet förutsätter att regeringen följer denna fråga och återkommer till riksdagen om så bedöms erforderligt.

Sammanfattningsvis föreslår utskottet sålunda ändringar i regeringens lagförslag avseende 3 kap. 10 § samt övergångsbestämmelsernas punkter 4 och 5; ändringarna framgår av bilaga 2.

Utskottet hemställer

1. beträffande *utvärdering av schablonberäkningssystemet*
att riksdagen avslår motion 1998/99:N23 yrkandena 1 och 2,
2. beträffande *tillsyn av nätverksamheten*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:N21 yrkande 2 och 1998/99:N23 yrkandena 4 och 5,
res. 1 (m, kd, c, fp)
3. beträffande *driftskostnad för timvis mätning*
att riksdagen avslår motion 1998/99:N22 yrkande 5,
res. 2 (c)
4. beträffande *utredning om timmätare*
att riksdagen avslår motion 1998/99:N24 yrkande 1,
res. 3 (mp)
5. beträffande *elleveranser inom fjärrvärme- och naturgasområden*
att riksdagen med bifall till proposition 1998/99:137 i denna del och med avslag på motion 1998/99:N23 yrkande 3 godkänner vad som anges i propositionen om elleveranser inom fjärrvärme- och naturgasområden,
res. 4 (m, kd, fp)
6. beträffande *skydd för små elproducenter*
att riksdagen avslår motionerna 1998/99:N19, 1998/99:N20, 1998/99:N21 yrkande 1, 1998/99:N22 yrkandena 1–4, 1998/99:N23 yrkandena 6 och 7 och 1998/99:N24 yrkande 2,
res. 5 (m, fp)
res. 6 (kd)
res. 7 (c)
7. beträffande *införande av schablonberäkning på elmarknaden, m.m.*
att riksdagen antar det i proposition 1998/99:137 framlagda förslaget till lag om ändring i ellagen (1997:857), dock med ändring att 3 kap. 10 § samt punkterna 4 och 5 i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna erhåller lydelse enligt *Utskottets förslag* i bilaga 2.

Stockholm den 21 september 1999

På näringsutskottets vägnar

Per Westerberg

I beslutet har deltagit: Per Westerberg (m), Barbro Andersson Öhrn (s), Reynoldh Furustrand (s), Lennart Beijer (v), Göran Hägglund (kd), Karin Falkmer (m), Sylvia Lindgren (s), Ola Karlsson (m), Nils-Göran Holmqvist (s), Gunilla Wahlén (v), Inger Strömbom (kd), Ola Sundell (m), Ingegerd Saarinen (mp), Åke Sandström (c), Eva Flyborg (fp), Anne Ludvigsson (s) och Karl Gustav Abramsson (s).

1. Tillsyn av nätverksamheten (mom. 2)

Per Westerberg (m), Göran Hägglund (kd), Karin Falkmer (m), Ola Karlsson (m), Inger Strömbom (kd), Ola Sundell (m), Åke Sandström (c) och Eva Flyborg (fp) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet om tillsyn av nätverksamheten bort ha följande lydelse:

Utskottet anser – i likhet med vad som anförs i motionerna 1998/99:N21 (m) och 1998/99:N23 (kd) – att det krävs en ökad och bättre tillsyn av nätverksamheten.

Vägledande för utskottets ställningstaganden till olika frågor beträffande den avreglerade elmarknaden är omsorgen om konsumentintresset. Detta låg bakom att utskottet förordade att schablonberäkning skall införas. Elhandelspriset utgör emellertid endast *en* del av det totala pris som en konsument betalar. Nivån på nätavgifterna och hur de utvecklas är också av stor betydelse för det totala elpriset.

Eftersom nätverksamheten inte är konkurrensutsatt är det, enligt utskottets mening, mycket viktigt att tillsynen över denna del av elmarknaden är effektiv. Så är inte fallet för närvarande. Trots gällande regler om korssubventionering är det en uppenbar risk för att energiföretagen söker kompensera sänkta elpriser med ökade nätavgifter. Enligt utskottets mening borde vidare s.k. benchmarking utnyttjas i större utsträckning, så att jämförelser av prisnivåer möjliggörs.

Utskottet noterar att regeringen har för avsikt att senare ta initiativ till en översyn av gällande reglering och tillsyn. För att understryka vikten av en ökad tillsyn och för att driva på regeringens arbete bör riksdagen göra ett uttalande i saken. Därmed tillstyrks de båda motionerna 1998/99:N21 (m) och 1998/99:N23 (kd) i berörda delar.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *tillsyn av nätverksamheten*

att riksdagen med bifall till motionerna 1998/99:N21 yrkande 2 och 1998/99:N23 yrkandena 4 och 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

2. Driftskostnad för timvis mätning (mom. 3)

Åke Sandström (c) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet om driftskostnad för timvis mätning bort ha följande lydelse:

Utskottet anser – i likhet med vad som anförs i motion 1998/99:N22 (c) – att elanvändare som redan har installerade timmätare inte skall belastas med någon driftskostnad för den timvisa mätningen, oavsett avtalets löptid.

Den årliga driftskostnaden för en timmätare kan uppgå till drygt 1 000 kr för en elanvändare på landsbygden. Ett rörligt elpris till slutanvändaren, baserat på priset på spotmarknaden timme för timme, stimulerar till att öka

konsumtionen vid lågbelastning och minska konsumtionen under högbelastning. En sådan lastutjämning bidrar till bättre hushållning av el och därigenom mindre miljöpåverkan. Det vore därför felaktigt att införa en avgift som motverkar användningen av redan installerade timmätare. Det är olyckligt om de elanvändare som efter riksdagens beslut år 1997 om införande av takpris på timmätare har installerat timmätare nu skulle bli de som missgynnas av riksdagens nya beslut.

Riksdagen bör genom ett uttalande begära att regeringen skall lägga fram ett lagförslag som innebär att elanvändare som redan har en timmätare inte skall belastas med någon driftskostnad, oavsett det aktuella avtalets löptid. Den nyssnämnda motionen tillstyrks därmed i berörd del.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *driftskostnad för timvis mätning*

att riksdagen med bifall till motion 1998/99:N22 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

3. Utredning om timmätare (mom. 4)

Ingegerd Saarinen (mp) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet om utredning om timmätare bort ha följande lydelse:

Utskottet anser – i likhet med vad som anförs i motion 1998/99:N24 (mp) – att riksdagen bör anmoda regeringen att tillsätta en utredning om en mer generell installation av fjärravlästa och timregistrerande elmätare. Dessa elmätare som finns på marknaden och som hittills utnyttjats av det fåtal konsumenter som bytt elleverantör har många fördelar, inte minst att de uppmuntrar till energibesparing.

LEKO-utredningen har, som redovisats, haft i uppdrag att överväga om mätperiodens längd bör regleras och om elräkningen bör baseras på faktisk förbrukning. I sitt nyligen avlämnade slutbetänkande finner utredningen inte skäl att rekommendera statsmakterna att för närvarande vidta några särskilda åtgärder för att avskaffa preliminärdebiteringen. Utredningen föreslår i stället att försök med fakturor baserade på faktisk förbrukning skall genomföras i ett avgränsat geografiskt område, i första hand avseende hushåll med elvärme. Betänkandet kommer nu att bli föremål för beredning inom Näringsdepartementet.

Enligt utskottets mening innebär den väg som utredningen förordar en alltför defensiv ansats. Om utredningens förslag först skall remissbehandlas och regeringen därefter skall ta ställning i frågan – och där ställningstagandet kan bli det som utredningen föreslår, nämligen en försöksverksamhet, vars resultat i sin tur skall utvärderas – befärar utskottet att en mer generell installation av elmätare kan bli verklighet först i en avlägsen framtid. Riksdagen bör därför anmoda regeringen att tillsätta en utredning med ett uttryckligt uppdrag att föreslå en sådan generell installation av elmätare. Därmed tillstyrker utskottet motion 1998/99:N24 (mp) i berörd del.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *utredning om timmätare*
att riksdagen med bifall till motion 1998/99:N24 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

1999/2000:NU4

4. Elleveranser inom fjärrvärme- och naturgasområden (mom. 5)

Per Westerberg (m), Göran Hägglund (kd), Karin Falkmer (m), Ola Karlsson (m), Inger Strömbom (kd), Ola Sundell (m) och Eva Flyborg (fp) anser

dels att den del av utskottets ställningstagande i avsnittet om elleveranser inom fjärrvärme- och naturgasområden som börjar med "I motion" och slutar med "berörd del" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser – i likhet med vad som anförs i motion 1998/99:N23 (kd) – att regeringen bör utse en myndighet för tillsyn och prisövervakning beträffande fjärrvärme. Konkurrensverket har uppmärksammat att en kraftproducent som producerar både fjärrvärme och el har erbjudit rabatter på fjärrvärme när konsumenten också köpt hela sitt behov av el från företaget. Energiföretag som säljer både fjärrvärme och el kan i sådana fall få en betydande fördel i förhållande till ett konkurrerande företag som bara säljer el. För närvarande finns det ingen myndighet som sköter prisövervakningen av fjärrvärme, vilket gör att det inte går att urskilja om kostnader för den konkurrensutsatta elen vältras över på fjärrvärmekunderna i de bolag som producerar båda energislagen. Enligt utskottets mening bör en befintlig myndighet utses med ansvar för prisövervakning, både för fasta installationer och för energikostnaden. Beräkningar bör redovisas i de fall då el och fjärrvärme produceras i samma anläggningar för att undvika risken att kostnader övervältras mellan energislagen.

Riksdagen bör genom ett uttalande ställa sig bakom vad utskottet här har anför; den nyssnämnda motionen tillstyrks därmed i berörd del.

dels att utskottets hemställan under 5 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *elleveranser inom fjärrvärme- och naturgasområden*
att riksdagen med bifall till proposition 1998/99:137 i denna del och motion 1998/99:N23 yrkande 3
dels godkänner vad som anges i propositionen om elleveranser inom fjärrvärme- och naturgasområden,
dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

5. Skydd för små elproducenter (mom. 6)

Per Westerberg (m), Karin Falkmer (m), Ola Karlsson (m), Ola Sundell (m) och Eva Flyborg (fp) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet om skydd för små elproducenter bort ha följande lydelse:

De småskaliga elproducenterna utlovades i samband med avregleringen av elmarknaden den 1 januari 1996 att de skulle ges garanterad avsättning med ett garanterat lägsta pris t.o.m. utgången av år 2000. Därmed har statsmak-

terna – enligt utskottets mening och i likhet med vad som påpekas i motion 1998/99:N21 (m) – ett moraliskt ansvar att säkerställa ett motsvarande skydd för den småskaliga elproduktionen när systemet med leveranskoncessioner försvinner. Det är över huvud taget av stor vikt för näringsklimatet att de politiskt betingade spelreglerna för företagandet är långsiktiga och genomtänkta.

Utskottet anser därför att det måste ges en tydlig signal om att staten tar sitt ansvar och garanterar den småskaliga elproduktionen ett lägsta pris om 21 öre per kWh under perioden den 1 november 1999 till utgången av år 2000. Detta hindrar dock inte att den process som inletts där Svenska kraftnät agerar mellanhand i ett anbudsförfarande om inköp av småskaligt producerad el fortsätter. Samtidigt bör det klargöras att den fria elmarknaden förutsätter att också den småskaliga elproduktionen, efter utgången av år 2000, i princip får agera på elmarknaden på samma villkor som annan produktion.

Med det anförda tillstyrker utskottet motion 1998/99:N21 (m) i berörd del. Övriga här aktuella motioner – 1998/99:N19 (s), 1998/99:N20 (v), 1998/99:N23 (kd), 1998/99:N22 (c) och 1998/99:N24 (mp) – avstyrks i motsvarande delar.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *skydd för små elproducenter*
att riksdagen med bifall till motion 1998/99:N21 yrkande 1 och med avslag på motionerna 1998/99:N19, 1998/99:N20, 1998/99:N22 yrkandena 1–4, 1998/99:N23 yrkandena 6 och 7 och 1998/99:N24 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

6. Skydd för små elproducenter (mom. 6)

Göran Hägglund och Inger Strömbom (båda kd) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet om skydd för små elproducenter bort ha följande lydelse:

Utskottet menar – i enlighet med vad som anförts i motion 1998/99:N23 (kd) – att regeringen tar för lätt på problemen för de små elproducenterna. I likhet med remissinstanserna anser utskottet att det krävs en ordentlig utredning om de små elproducenternas situation och att underlaget för regeringens förslag i denna del av propositionen är alldeles för svagt. Utskottet förutsätter att de små elproducenternas situation kommer att ges särskild uppmärksamhet när effekterna av de nya reglerna börjar kunna utvärderas. Regeringens förslag om att mottagningsplikten skall etableras på enbart marknadsmässiga grunder kan vid ett första påseende förefalla rimligt. Effekten torde dock bli att marknadspriserna hamnar långt under de nivåer som motsvarar produktionskostnaderna för de små och nya elproducenterna, till följd av stora kapitalkostnader. Detta kommer att effektivt bromsa utvecklingen av nya alternativ och ny teknik. Det finns skäl att anta att priserna på elmarknaden kommer att stiga under de kommande åren till följd av miljömässiga krav och en internationell anpassning. Att i det läget slå ut småskalig och i vissa fall ny teknik synes oklokt.

För att undanröja den mest påträngande osäkerheten för den småskaliga elproduktionen – som effektivt kommer att förhindra utvecklandet av ny teknik och alla nyinvesteringar – måste, enligt utskottets mening, ett bättre skydd än det föreslagna gälla under ett övergångsskede. En garanterad ersättningsnivå till de små producenterna bör ligga på 26 öre per kWh. Mottagningsplikten bör överföras från leveranskoncessionärerna till Svenska kraftnät, och finansieringen bör ske genom en höjning av stamnätsavgiften.

Med hänvisning till det anförda bör riksdagen anmoda regeringen att tillätta en utredning om de små elproducenternas situation och förutsättningar. Vidare bör riksdagen genom ett uttalande ställa sig bakom vad utskottet anför om mottagningsplikt och ersättning till de små elproducenterna. Motion 1998/99:N23 (kd) tillstyrks därmed i berörd del, medan övriga här aktuella motioner – 1998/99:N19 (s), 1998/99:N21 (m), 1998/99:N20 (v), 1998/99:N22 (c) och 1998/99:N24 (mp) – avstyrks i motsvarande delar.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. *beträffande skydd för små elproducenter*

att riksdagen med bifall till motion 1998/99:N23 yrkandena 6 och 7 och med avslag på motionerna 1998/99:N19, 1998/99:N20, 1998/99:N21 yrkande 1, 1998/99:N22 yrkandena 1–4 och 1998/99:N24 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

7. Skydd för små elproducenter (mom. 6)

Åke Sandström (c) anser

dels att utskottets ställningstagande i avsnittet om skydd för små elproducenter bort ha följande lydelse:

För att förhindra att de små elproducenterna påverkas negativt av avskaffandet av leveranskoncessionssystemet den 1 november 1999 behöver – enligt utskottets mening och i likhet med vad som anförs i motion 1998/99:N22 (c) – vissa skyddsåtgärder vidtas. Den första gäller att den mottagningsplikt som hittills gällt för leveranskoncessionärer bör överföras på Svenska kraftnät. Mottagningsplikten bör även utvidgas till att omfatta havsbaserad vindkraft inom svenskt territorialvatten eller motsvarande avgränsning. Den andra åtgärden som riksdagen bör anmoda regeringen att vidta är att utfärda bestämmelser som beaktar de särskilda behoven hos de ca 20 % av de svenska vindkraftverken som ägs av samfälligheter samt av ekonomiska och kooperativa föreningar. Olika modeller för hur de ekonomiska förhållandena för andelsägarna skall hanteras är tänkbara, varvid en modell är att det antal kWh som andelen utgör av vindkraftverkets årsproduktion beskattningsmässigt avräknas från andelsägarens elkonsumtion.

En tredje åtgärd som bör vidtas rör gränsen för att räknas som småskalig vindkraft. För närvarande gäller en gräns om högst 1 500 kW för att ett vindkraftverk skall få räknas som småskaligt och därmed åtnjuta speciella bestämmelser enligt ellagen. Effektgränsen har valts med hänsyn till vattenkraften och utgör, enligt utskottets mening, ett hinder för att använda full effekt – 1 650 kW – på de största vindkraftverk som saluförs på marknaden. Effektgränsen bör avskaffas helt för vindkraften. El från småskalig kraft-

värme baserad på förnybar energi bör vidare få ett garantipris på 26 öre per kWh, anser utskottet. Den fjärde åtgärden som riksdagen bör anmoda regeringen att vidta rör administrationen av s.k. miljöbonus och eventuell garantiersättning. Den naturliga administratören för att förmedla utbetalningen till elproducenterna är, enligt utskottets mening, ägaren till det elnät som produktionsanläggningen är ansluten till. I den nyssnämnda motionen beskrivs mer i detalj hur administrationen bör utformas.

Riksdagen bör sålunda anmoda regeringen att vidta de fyra åtgärder som nyss har beskrivits. Därmed blir motion 1998/99:N22 (c) helt tillgodosedd i berörda delar och tillstyrks av utskottet. Övriga här aktuella motioner – 1998/99:N19 (s), 1998/99:N21 (m), 1998/99:N20 (v), 1998/99:N23 (kd) och 1998/99:N24 (mp) – avstyrks i motsvarande delar.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *skydd för små elproducenter*

att riksdagen med bifall till motion 1998/99:N22 yrkandena 1–4 och med avslag på motionerna 1998/99:N19, 1998/99:N20, 1998/99:N21 yrkande 1, 1998/99:N23 yrkandena 6 och 7 och 1998/99:N24 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

Förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857)

Regeringens förslag

Utskottets förslag

3 kap.

Skyldighet att mäta och beräkna överförd el

10 §

Den som har nätkoncession är skyldig att utföra mätning av mängden överförd el och dess fördelning över tiden.

Om en elanvändare har ett säkringsabonnemang om högst 200 ampère eller tar ut en effekt om högst 135 kilowatt vid lågspänning skall nätkoncessionshavaren i stället dels preliminärt beräkna mängden överförd el och dess fördelning över tiden (preliminär schablonberäkning), dels slutligt mäta mängden överförd el och beräkna dess fördelning över tiden (slutlig schablonberäkning). Det åligger vidare nätkoncessionshavaren att rapportera resultaten av dessa mätningar och beräkningar.

Om en elanvändare har ett säkringsabonnemang om högst 200 ampère eller tar ut en effekt om högst 135 kilowatt vid lågspänning skall nätkoncessionshavaren i stället dels preliminärt beräkna mängden överförd el och dess fördelning över tiden (preliminär schablonberäkning), dels slutligt mäta mängden överförd el och beräkna dess fördelning över tiden (slutlig schablonberäkning). *Detta gäller inte en elanvändare som begärt att mängden överförd el och dess fördelning över tiden skall mätas.*

Det åligger nätkoncessionshavaren att rapportera resultaten av *de* mätningar och beräkningar *som nämns i första och andra styckena.*

Närmare föreskrifter om angivna skyldigheter meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

4. Inmatningen från producenter samt förbrukningen hos elkunder som inte omfattas av *bestämmelserna* i 3 kap. 10 § andra stycket får till utgången av år 2001 mätas och beräknas enligt *nämnda bestämmelser*.

4. Inmatningen från producenter samt förbrukningen hos elkunder som inte omfattas av *bestämmelsen* i 3 kap. 10 § andra stycket får till utgången av år 2001 mätas och beräknas enligt *den nämnda bestämmelsen*.

5. En elanvändare vars elförbrukning över tiden, enligt ett leveransavtal som gäller vid lagens ikraftträdande, skall mätas på annat sätt än enligt föreskrifter om schablonberäkning, meddelade med stöd av 3 kap. 10 §, omfattas inte av bestämmelserna i 3 kap. 11 § första stycket under leveransavtalets återstående

5. En elanvändare vars elförbrukning över tiden, enligt ett leveransavtal som gäller vid lagens ikraftträdande, skall mätas på annat sätt än enligt föreskrifter om schablonberäkning, meddelade med stöd av 3 kap. 10 §, omfattas inte av bestämmelserna i 3 kap. 11 § första stycket under leveransavtalets återstående

Regeringens förslag
giltighetstid.

Utskottets förslag
giltighetstid.

En elleverantör som har ett sådant leveransavtal med en elanvändare skall anmäla detta till innehavaren av nätkoncession. I anmälan skall uppgift om leveransavtalets giltighetstid lämnas.

1999/2000:NU4
Bilaga 2

Ärendet	1
Sammanfattning	1
Propositionen	2
Motionerna	2
Utskottet	3
Inledning	3
Införande av schablonbaserad beräkning av elförbrukningen	5
Propositionen	5
Allmänt	5
Modell och gräns för schablonberäkning	5
Tidpunkt för leverantörsbyten	6
Ansvarsförhållanden mellan marknadens parter	6
Hantering av kostnader vid leverantörsbyte	6
Vissa frågor kring timmätning	7
Motionerna	7
Vissa kompletterande uppgifter	8
Leveranskoncessionssystemets upphörande	10
Allmänt	10
Behovet av leveransskyldighet	10
Elanvändare som saknar elleverantör	11
Behovet av prisreglering	11
Elleveranser inom fjärrvärme- och naturgasområden	11
Propositionen	11
Motionen	12
Vissa kompletterande uppgifter	12
Konsekvenser för leveranskoncessionärerna	12
Skydd för små elproducenter	13
Propositionen	13
Motionerna	14
Vissa kompletterande uppgifter	16
Utskottets ställningstagande	18
Inledning	18
Utvärdering av schablonberäkningssystemet	19
Tillsyn av nätverksamheten	20
Driftskostnad för timvis mätning	20
Utredning om timmätare	20
Elleveranser inom fjärrvärme- och naturgasområden	21
Skydd för små elproducenter	21
Införande av schablonberäkning på elmarknaden, m.m.	22
Hemställan	24
Reservationer	25
1. Tillsyn av nätverksamheten (m, kd, c, fp)	25
2. Driftskostnad för timvis mätning (c)	25
3. Utredning om timmätare (mp)	26
4. Elleveranser inom fjärrvärme- och naturgasområden (m, kd, fp) ...	27

5. Skydd för små elproducenter (m, fp)	27	1999/2000:NU4
6. Skydd för små elproducenter (kd).....	28	
7. Skydd för små elproducenter (c).....	29	
Bilagor	31	
1. Regeringens lagförslag.....	31	
2. Av utskottet föreslagen ändring i regeringens förslag till lag om ändring i ellagen (1997:857).....	39	